

Strasbourg 25. studenoga 2005.
[ccje/2005/docs/ccje (2005) op n°7]

CCJE (2005) OP No. 7

SAVJETODAVNO VIJEĆE EUROPSKIH SUDACA
(CCJE)

MIŠLJENJE br. 7 (2005)

SAVJETODAVNOGA VIJEĆA EUROPSKIH SUDACA (CCJE)

O “PRAVOSUĐU I DRUŠTVU”

UPUĆENO ODBORU MINISTARA VIJEĆA EUROPE

donio CCJE
na svojem 6. sastanku
(Strasbourg 23. – 25. studenoga 2005.)

UVOD

1. Savjetodavno vijeće europskih sudaca (CCJE) dobilo je zadaću¹ da 2005. donese mišljenje o "Pravosuđu i društvu" koje se upućuje Odboru ministara Vijeća Europe.

2. S tim u vezi CCJE razmotrio je sljedeće točke koje su navedene u Okvirnome globalnom akcijskom planu za suce u Europi:

- odnose s javnošću, obrazovnu ulogu sudova u demokraciji (vidi Dio V. b Akcijskoga plana)
- odnose sa svima uključenima u sudski postupak (vidi Dio V. c Akcijskoga plana)
- shvatljivost, jednostavnost i jasnoću jezika koji se upotrebljava u sudskim postupcima i sudskim odlukama (vidi Dio V. d Akcijskoga plana).

3. Pripremni rad proveden je na temelju:

- razmatranja pravne stečevine Vijeća Europe te rezultata 5. sastanka predsjednika europskih vrhovnih sudova o temi "Vrhovni sud: javnost postupka, preglednost (visibility) i transparentnost" (Ljubljana od 6. do 8. listopada 1999.), Konferencije predsjednika udruga sudaca o temi "Pravosuđe i društvo" (Vilnius od 13. do 14. prosinca 1999.) i Europske ministarske konferencije o politici masovnih medija (Kijev, Ukrajina od 10. do 11. ožujka 2005.)

- odgovora (s objašnjenjem) koje su delegacije dale na pitanja iz upitnika koji je pripremio potpredsjednik CCJE-a i podnio na plenarnome sastanku CCJE-a održanu u Strasbourgu od 22. do 24. studenoga 2004.

- izvješća koje je pripremio stručnjak CCJE-a za tu temu, gospodin Eric COTTIER (Švicarska)

- radova (priloga) sudionika 2. europske konferencije sudaca o temi "Pravosuđe i mediji", koju je organiziralo Vijeće Europe u okviru poljskoga predsjedanja odborom ministara na inicijativu CCJE-a i u suradnji s Poljskim nacionalnim vijećem sudaca te uz potporu poljskoga ministarstva pravosuđa (Krakow, Poljska od 25. do 26. travnja 2005.)²

- nacрта mišljenja koje je pripremila radna skupina CCJE-a (CCJE-GT) 2005.

4. Pri pripremi ovoga Mišljenja CCJE je razmotrio i "Varšavsku deklaraciju" koja je objavljena na Trećemu samitu šefova država i vlada Vijeća Europe održanom u Varšavi od 16. do 17. svibnja 2005. i kojom je na samitu ponovno potvrđena odlučnost "za jačanje vladavine prava na čitavome kontinentu s osloncem u standardnome potencijalu

¹ Vidi poseban opis poslova CCJE-a za razdoblje 2004. – 2005. koji je donio Odbor ministara na 876. sastanku zamjenika ministara (17. ožujka 2004., stavak 10.1).

² Sudionici Konferencije – tj. suci i druge osobe koje su profesionalno zainteresirane za predmet, uključujući predstavnike medija i međunarodnih organizacija, parlamentaraca i stručnjaka za temu o kojoj se raspravlja – usredotočeni, s jedne strane, na odgovarajuće odredbe Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ECHR), pravnu praksu Europskoga suda za ljudska prava i tekstove Vijeća Europe i druge instrumente koje se odnose na pravo na javno informiranje, koje tisak učinkovito štiti i, s druge strane, na zahtjeve za pravom na pravično javno suđenje koje provodi neovisan i nepristran sud (tribunal) s ciljem zaštite ljudskoga dostojanstva, privatnosti, ugleda drugih osoba i presumpcije nevinosti, s tim da je konačni cilj pronaći načine uspostave ravnoteže između sukobljenih pravi i sloboda.

uspostave Vijeća Europe”. U tom su kontekstu šefovi država i vlada istaknuli “ulogu nezavisnoga i učinkovitoga sudstva u državama članicama”.

5. Ovo se Mišljenje odnosi na (A) odnose sudova s javnošću, s posebnim obzirom na sudove u demokraciji, (B) odnose sudova sa svima uključenima u sudski postupak, (C) odnose sudova s medijima i (D) shvatljivost, jednostavnost i jasnoću jezika koji se upotrebljava u sudskim postupcima i sudskim odlukama.

A. ODNOSI SUDOVA S JAVNOŠĆU S POSEBNIM OBZIROM NA ULOGU SUDOVA U DEMOKRACIJI

6. Razvoj demokracije u europskim državama podrazumijeva da građani moraju dobiti odgovarajuće informacije o ustroju javnih tijela i uvjetima pod kojima se zakoni izrađuju. Nadalje, jednako je za građane važan način funkcioniranja pravosudnih institucija.

7. Pravosuđe je važna sastavnica demokratskih društava. Cilj mu je rješavati sporove koji se odnose na stranke i odlukama koje izriče ispuniti “normativnu” i “obrazovnu” ulogu dajući građanima odgovarajuće upute, informacije i jamstva koja se odnose na pravo i njegovu praktičnu primjenu³.

8. Sudovi su, a tako ih prihvaća i javnost općenito, istinski forum za utvrđivanje zakonskih prava i obveza i rješavanje sporova koji se na njih odnose; javnost ih u cjelini poštuje i ima povjerenja u njihovu sposobnost za obavljanje te funkcije⁴. Međutim, razumijevanje uloge sudstva u demokracijama – ponajprije razumijevanje da je sudačka dužnost primjenjivati zakone na pravičan i ujednačen način, ne obazirući se na potencijalnu socijalnu ili političku prisilu – znatno se razlikuje u različitim državama i socioekonomskim sredinama u Europi. Rezultat je toga da razina povjerenja u djelovanje sudova nije jedinstvena⁵. Odgovarajuće informacije o funkcijama pravosuđa (sudstva) i njegovoj ulozi kao posve neovisnoj o drugim tijelima državne vlasti mogu stoga učinkovito pridonijeti boljem razumijevanju sudova kao kamena temeljca demokratskih ustavnih sustava te okvira njihova djelovanja.

9. Iskustvo većine građana o njihovu sudskome sustavu ograničeno je na osobno sudjelovanje koje su mogli iskusiti kao stranke u sporu, svjedoci ili porotnici. Uloga medija bitna je u odašiljanju javnosti informacija o ulozi i djelovanju sudova (vidi odjeljak C9), ali osim komunikacije putem medija u raspravama CCJE-a naglašena je i važnost stvaranja izravnoga odnosa između sudova i javnosti u cjelini. Integracija pravosuđa u društvo zahtijeva da se pravosudni sustav otvori i nauči kako se učiniti poznatim. To naravno ne znači da od sudova u medijima treba napraviti cirkus, nego je to način da se pridonese transparentnosti sudskoga procesa. Kao što je poznato, puna je transparentnost nemoguća, ponajprije zbog potrebe da se zaštiti učinkovitost istraga i interesa uključenih osoba, ali određeno razumijevanje o tome kako sudski

³ Vidi zaključke Petog sastanka predsjednika europskih vrhovnih sudova, Ljubljana 6. – 8. listopada 1999. stavak 2.

⁴ Vidi npr. Europski sud za ljudska prava, predmet *Sunday Times vs. United Kingdom*, presuda od 26. travnja 1979. Series A, No. 30 u kojoj se smatra da su pojmovi (stajališta) navedeni u tekstu uključeni u izraz "ovlasti sudstva" sadržani u članku 10. ECHR-a.

⁵ Vidi zaključke sastanka predsjednika udruga sudaca o temi "Pravosuđe i društvo", Vilnius 13. – 14. prosinca 1999. stavak 1.

sustav djeluje nedvojbeno ima obrazovnu vrijednost i trebalo bi pomoći da se poveća povjerenje javnosti u funkcioniranje sudova.

10. Prvi je način da se olakša pristup pravosudnim institucijama uvođenje općih mjera za informiranje javnosti o aktivnostima sudova.

11. U vezi s tim CCJE upućuje na svoje preporuke iz Mišljenja br. 6 (2004) koje se odnose na edukativni rad sudova i potrebu da se organiziraju posjeti školske djece i studenata ili drugih skupina koje su zainteresirane za sudske aktivnosti. To ništa ne mijenja na činjenici da je također važna dužnost država da svima, dok su još u školi ili na sveučilištu, osigura građansku nastavu (civic instruction) u kojoj je velik dio pozornosti posvećen pravosudnomu sustavu.

12. Taj oblik komunikacije učinkovitiji je ako su izravno uključeni oni koji rade u sustavu. Odgovarajući obrazovni školski i fakultetski programi (koji nisu ograničeni na pravne fakultete) moraju sadržavati opis pravnoga sustava (uključujući posjet sudaca razredima), posjete sudova i aktivno poučavanje o sudskim postupcima (igranje uloga, nazočenje raspravama itd.)⁶. Sudovi i udruge sudaca mogu s tim u vezi surađivati sa školama, sveučilištima i drugim obrazovnim ustanovama te specifično sudačko viđenje predmeta (judge's specific insight) učiniti dostupnim u nastavnim programima i javnim raspravama.

13. CCJE je već općenito govorio da sami sudovi moraju sudjelovati u širenju informacija koje se odnose na pristup pravosuđu (putem periodičkih izvješća, tiskanih vodiča za građane, internetskih alata, ureda za informiranje itd.). CCJE je također već predložio izradu obrazovnih programa kojima bi se osiguravale specifične informacije (npr. o prirodi dostupnih postupaka, prosječnoj duljini postupka u različitim sudovima, sudskim troškovima, alternativnim sredstvima za rješavanje sporova koja se strankama nude, povijesnim (važnim) sudskim odlukama) (vidi stavke 12. – 15. Mišljenja CCJE-a br. 6 (2004)).

14. Sudovi moraju sudjelovati u općim okvirnim programima koje organiziraju druge državne institucije (ministarstva pravosuđa, obrazovanja, sveučilišta itd.). Međutim, mišljenje je CCJE-a da u vezi s tim sami sudovi moraju poduzimati svoje inicijative.

15. Dok su se odnosima s pojedincima korisnicima pravosuđa tradicionalno bavili sudovi, premda na nestrukturiran način, u prošlosti sudovi nisu bili skloni imati izravne odnose s članovima šire javnosti koji nisu uključeni u sudski postupak. Javnost rasprava u smislu ugrađenom u članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) tradicionalno se smatrala jedinim kontaktom između sudova i šire javnosti i tako masovne medije činilo isključivim sudionicima u razgovoru sa sudovima. Taj se stav ubrzano mijenja. Nepristranost i diskrecija, koje su sudačka obveza danas se ne smatraju preprekom sudovima da imaju aktivnu ulogu u informiranju javnosti jer je ta uloga istinsko jamstvo sudačke neovisnosti. CCJE smatra da države članice moraju poticati sudove da preuzmu aktivnu ulogu u tom duhu, širenjem i poboljšavanjem područja primjene svoje "obrazovne uloge" kako je navedeno u stavicima 9. – 12. To se više ne ograničuje na izricanje odluke; sudovi moraju djelovati kao "komunikatori" i "pomagači"

⁶ Vidi zaključke sastanka predsjednika udruga sudaca o temi "Pravosuđe i društvo", Vilnius 13. – 14. prosinca 1999. stavak 1.

(facilitatori). CCJE smatra da se danas, premda su se sudovi, kad su ih pozvali, dosad jednostavno slagali da sudjeluju u edukativnim programima, traži da sudovi postanu i promotori takvih programa.

16. CCJE je razmotrio izravne inicijative sudova povezane s javnošću koje ne ovise o medijima i/ili mjerama za koje su druge institucije nadležne. Razmatrane su i predložene sljedeće mjere:

- osnivanje ureda na sudovima zaduženih za usluge prijama i informiranja
- distribucija tiskanih materijala, otvaranje internetskih stranica u nadležnosti sudova
- organizacija kalendara obrazovnih foruma od strane sudaca i/ili redovitih sastanaka, ponajprije građana, organizacija koje imaju javni interes, tvorca politike (donositelja odluka), studenata ("programi otvaranja prema društvenoj zajednici").

17. Posebnu je raspravu CCJE posvetio tim "programima otvaranja prema društvenoj zajednici". CCJE zainteresirano primjećuje da su u nekim državama sudovi poznati po organiziranju, često uz potporu drugih društvenih subjekata, obrazovne inicijative da dovedu nastavnike, studente, roditelje, odvjetnike, čelnike zajednice i medije na sudove da sa sucima i sudskim sustavom uzajamno djeluju. Takvi programi obično podrazumijevaju uključivanje profesionalaca s gotovim sredstvima i osiguravaju mrežu za profesionalni razvoj nastavnika.

18. Neke su mjere prilagođene pojedincima koji zbog svojih socioekonomskih i kulturnih uvjeta nisu posve svjesni svojih prava i obveza, tako da ne ostvaruju svoja prava ili se, što je još gore, nalaze u sudskome postupku zbog neizvršavanja svojih obveza. Na podizanju ugleda pravosuđa kod najpotrebnijih socijalnih skupina stoga se radi s pomoću programa koji su tijesno povezani s mehanizmima za "pristup pravosuđu", uključujući pravnu pomoć, službe javnog informiranja, besplatnog pravnog branitelja, izravan pristup sucu za sporove male vrijednosti, ali ne ograničavajući se na njih. (vidi odjeljak A Mišljenja CCJE-a br. 6 (2004)).

19. CCJE preporučuje opću potporu europskih pravosudnih sustava i država na nacionalnoj i međunarodnoj razini za sudske "programe otvaranja prema društvenoj zajednici" kako je naprijed u tekstu navedeno; takvi programi moraju postati uobičajenom praksom. CCJE smatra da takvi programi izlaze izvan okvira općih informacija za javnost. Njihov je cilj oblikovati ispravnu percepciju uloge suca u društvu. U tom kontekstu CCJE smatra da – premda ministarstva pravosuđa i obrazovanja moraju osigurati opće informacije o funkcioniranju pravosuđa te definirati školski i fakultetski nastavni program (silabus) – sami sudovi u skladu s načelom sudske neovisnosti moraju biti priznati (prepoznati) kao prave institucije za "programe otvaranja prema društvenoj zajednici" te imati redovite inicijative koje se sastoje od provođenja istraživanja (anketa), dogovaranja fokusnih skupina, zapošljavanja pravnika i akademika za javne forume itd. Cilj je takvih programa poboljšati razumijevanje i pridobiti povjerenje društva kad je riječ o pravosudnome sustavi i, općenito, jačati sudsku neovisnost.

20. Prema mišljenju CCJE-a, da bi se razvili navedeni programi, sucima se mora omogućiti specifična izobrazba u području odnosa s javnošću. Sudovi također moraju moći zaposliti osoblje koje je posebno zaduženo za vezu s obrazovnim ustanovama (PR uredi, kako je već navedeno, mogli bi dobiti tu zadaću).

21. CCJE smatra da se uloga tijela koje koordinira različite lokalne inicijative i promiče "programe otvaranja prema društvenoj zajednici" širom zemlje mora dati nezavisnome tijelu iz stavaka 37. i 45. njegova Mišljenja br. 1 (2001). To nezavisno tijelo može također uključivanjem profesionalaca s gotovim sredstvima zadovoljiti potrebe za sofisticiranim informacijama koje potječu od kreatora politika (donositelja odluka), akademika, skupina javnoga interesa.

22. CCJE je već preporučio da za sudske poslove treba osigurati odgovarajuće financiranje, takvo koje ne podliježe političkim fluktuacijama, te da sudska tijela moraju biti uključena u odluke koje zakonodavna tijela donose o dodjeli proračuna, npr. koordinacijskom ulogom navedenoga tijela (vidi Mišljenje br. 2 (2001), stavci 5., 10. i 11.). CCJE predlaže da se odgovarajuće financiranje osigura i za poslove kojima se od strane samoga sudskog sustava, u skladu s načelima navedenim u njegovu Mišljenju br. 2 (2001), objašnjava i čini transparentnim pravosudni sustav i načela pravne zaštite u društvu. Troškovi koji se odnose na "programe otvaranja prema društvenoj zajednici" moraju biti pokriveni temeljem posebne stavke proračuna, tako da ne terete operativni proračun sudova.

23. Rasprave CCJE-a pokazale su da se, kako bi se učinkovito oblikovala ispravna percepcija pravosuđa u društvu, načela slična onima koja su izrađena za suce mogu primjenjivati i za državne odvjetnike. Imajući u vidu pravnu stečevinu Vijeća Europe koja se odnosi na državne odvjetnike⁷, CCJE smatra važnim da državni odvjetnici za dio postupka koji je u okviru njihove nadležnosti pridonose davanju informacija za javnost.

B. ODNOSI SUDOVA SA SUDIONICIMA U SUDSKOME POSTUPKU

24. Slika koju javnost ima o sudskome sustavu pod utjecajem je medija, ali je isto tako dobrim dijelom oblikovana dojmovima građana koji sudjeluju u sudskome postupku kao stranke, porotnici ili svjedoci.

25. Takvi će dojmovi biti negativni ako se pravosudni sustav, zahvaljujući svojim nositeljima (sucima, državnim odvjetnicima, sudskim dužnosnicima), na bilo koji način čini pristranim ili neučinkovitim. Negativne percepcije te vrste brzo se i lako šire.

26. CCJE se u prethodnim mišljenjima (ponajprije u mišljenjima br. 1 (2001), br. 3 (2002) i br. 6 (2004)) bavio nužnošću sudačke (stvarne i javne (in appearance) nepokolebljive nepristranosti i potrebom da sudovi pravedno rješavaju sporove u razumnome vremenu. Ovo se Mišljenje zalaže za sprečavanje ili ispravljanje neznanja ili pogrešnoga shvaćanja pravosudnoga sustava i njegova rada.

27. CCJE smatra da je, kako bi se poboljšalo razumijevanje uloge pravosuđa, potrebno uložiti napor da se, koliko je to moguće, osigura da je mišljenje koje javnost ima o pravosudnome sustavu pozitivno i da odražava napore koje čine suci i sudski dužnosnici kako bi zadobili poštovanje i povjerenje javnosti kad je riječ o sposobnosti sudova da obavljaju svoju funkciju. Ta će mjera morati jasno pokazati okvire u kojima pravosudni sustav može djelovati.

⁷ Vidi o toj temi Preporuku Rec(2000)19 Odbora ministara Vijeća Europe o ulozi javnoga odvjetništva u kaznenopravnome sustavu.

28. Kako bi se poboljšali njihovi odnosi s javnošću, neki sudski sustavi ili pojedini sudovi uspostavili su programe koji im pomažu da oblikuju: (a) etičku izobrazbu sudaca, sudskoga osoblja, odvjetnika itd; (b) sudske mogućnosti (tehničke); (c) sudski postupak.

29. Cilj je nekih programa izobrazbe osigurati da se pokaže kako sudovi u svim aspektima svojega djelovanja postupaju sa svim strankama na istovjetan način, tj. nepristrano i bez diskriminacije utemeljene na rasi, spolu, religiji, etničkome podrijetlu ili socijalnome statusu. Suci i sudsko osoblje obučavaju se u prepoznavanju situacija u kojima pojedinci mogu osjećati da se primjenjuje, ili se čini da se primjenjuje, pristran pristup, te ih se uči kako da u takvim situacijama postupaju i na taj način jačaju povjerenje u sudove i poštovanje sudova. Odvjetnici organiziraju i dobivaju posebnu etičku izobrazbu kako bi se onemogućilo da, namjerno ili slučajno, pridonose nepovjerenju u sudski sustav.

b) sudske mogućnosti (court facilities)

30. Neki programi bave se uzrocima potencijalnoga nepovjerenja u sudove koji leže u njihovu unutrašnjem ustroju. Na primjer, pomicanje stolca državnog odvjetnika (tužitelja) od suca (sudačkoga sjedala) i postavljanje u istu razinu s obranom ojačat će poruku istovrijednosti tih dviju strana koju sud treba odašiljati. Isto tako, uklanjanje iz sudskih prostorija svih vizualnih aluzija, na primjer specifičnoga vjerskog ili političkoga tijela, može pomoći da se uklone strahovi od neopravdane pristranosti ili nepostojanja neovisnosti sudaca. Omogućivanje da se optuženik pojavi bez lisica na sudu čak ako je i pritvoren u očekivanju postupka – osim u slučaju kad postoji sigurnosni rizik – i zamjena ograda u sudovima sigurnosnim mjerama može pomoći da se dobije jasnija poruka da sudovi učinkovito jamče presumpciju nevinosti koju optuženici uživaju. Potrebno je spomenuti i korist, u kontekstu poboljšavanja transparentnosti sudova, od uspostavljanja službe sudskoga prijama koja bi korisnicima sudskih usluga osigurala informacije o fazama postupaka ili napretku koji je u određenome predmetu učinjen, pomogla korisnicima oko formalnosti i, ako raspored zgrade to zahtijeva, osigurala praćenje do ureda ili sudnice koju traže.

c) sudski postupak

31. Namjera je nekih mjera ukinuti neke dijelove postupka koji mogu uvrijediti (obvezne vjerske referencije u zakletvama, oblicima oslovljavanja itd.). Namjera je drugih uvesti postupke koji, na primjer, osiguravaju da prije pojavljivanja na sudu sudsko osoblje primi stranke, porotnike ili svjedoke, same ili u skupini, i objasni im usmeno ili uz audiovizualni materijal proizveden u suradnji sa znanstvenicima iz društvenih znanosti kako će izgledati sudski postupak koji je pred njima. Cilj je toga predstavljanja ukloniti sve pogrešne predodžbe o tome što se stvarno na sudu događa.

32. CCJE podržava sve mjere navedene u stavcima 29., 30. i 31. kad one jačaju javnu percepciju nepristranosti sudaca i omogućuju da se pravna zaštita provede na ispravan način.

C. ODNOS SUDOVA I MEDIJA

33. Mediji imaju pristup sudskim informacijama i raspravama, u skladu s modalitetima i ograničenjima utvrđenim nacionalnim pravom (vidi npr. Preporuku

Rec(2003)13 o davanju informacija preko medija vezano uz kazneni postupak). Medijski stručnjaci posve su slobodni u odlučivanju koje će priče objaviti i kako će ih tretirati. Ne smije biti nikakvih pokušaja sprečavanja medija da kritiziraju organizaciju ili funkcioniranje pravosudnoga sustava. Pravosudni sustav mora prihvatiti ulogu medija koji kao vanjski promatrači mogu istaknuti nedostatke i dati konstruktivan doprinos poboljšanju sudskih metoda i kvaliteti usluga koje sustav daje korisnicima.

34. Suci se u prvome redu izražavaju putem svojih odluka i ne moraju ih objašnjavati u tisku ili općenito davati javne izjave u tisku o predmetima koje vode. Ipak, bilo bi korisno poboljšati kontakte između sudova i medija tako:

- i) da se ojača razumijevanje njihovih odgovarajućih uloga;
- ii) da se javnost informira o prirodi, djelokrugu, ograničenjima i složenostima sudačkoga rada;
- iii) da se isprave moguće činjenične pogreške u izvješćima o određenim predmetima.

35. Suci moraju imati nadzornu ulogu nad glasnogovornicima suda ili osobljem koje je nadležno za komuniciranje s medijima.

36. CCJE želi uputiti na zaključke 2. europske konferencije sudaca (vidi stavak 3.) u kojima je od Vijeća Europe zatraženo da pojednostavni održavanje redovitih sastanaka između predstavnika pravosuđa i medija te da razmotri izradu europske deklaracije o odnosima između pravosuđa i medija kojom se dopunjuje Preporuka Rec(2003)13 o davanju informacija putem medija vezano uz kaznene postupke.

37. Države moraju poticati razmjene, ponajprije održavanjem okruglih stolova, o pravilima i praksama svake profesije, kako bi se istaknuli i objasnili problemi s kojima se sučeljavaju. CCJE smatra da bi Vijeće Europe moglo korisno ustanoviti ili poticati takve kontakte na europskoj razini i tako pridonijeti većoj dosljednosti u europskim stajalištima.

38. Novinarske škole treba poticati da ustanove tečajeve o pravosudnim institucijama i postupcima.

39. CCJE smatra da svaka profesija (sudaca i novinara) mora izraditi pravilnik o postupanju (postupovnik) o svojim odnosima s predstavnicima druge profesije te o izvješćivanju o sudskim predmetima. Kako iskustvo država koje već imaju takav sustav pokazuje, sudstvo definira uvjete pod kojima se mogu davati izjave medijima, a koje se odnose na sudske predmete, dok novinari izrađuju svoje vlastite smjernice o izvješćivanju o tekućim predmetima, o objavljivanju imena (ili slika) osoba uključenih u spor (stranaka, žrtava, svjedoka, državnoga odvjetnika, istražnoga suca, raspravnoga suca.) te o izvješćivanju o presudama u predmetima koje izazivaju velik javni interes. U skladu s Mišljenjem br. 3 (2002) stavak 40. CCJE predlaže da nacionalne sudbene vlasti u vezi s tim poduzmu mjere.

40. CCJE predlaže da se ustanovi jedan učinkovit mehanizam, koji bi mogao biti jedno neovisno tijelo, koji bi se bavio problemima prikaza sudskih predmeta od strane medija ili poteškoćama s kojima se susreću novinari u obavljanju svojih informativnih

zadaća. Taj bi mehanizam dao opće preporuke čija bi namjera bila sprečavanje ponavljanja bilo kakvih uočenih problema.

41. Potrebno je također poticati uspostavu službe za prijam i informacije na sudovima, ne samo kako je prethodno navedeno, da se pozdravi javnost i pomogne korisnicima oko sudskih usluga, nego da se i medijima pomogne da bolje shvate funkcioniranje pravosudnoga sustava.

42. Te službe koje bi morali nadzirati suci mogle bi ostvarivati sljedeće ciljeve:

- priopćivati sažete prikaze sudskih odluka medijima;
- davati medijima činjenične informacije o sudskim odlukama;
- povezivati se s medijima u vezi rasprava u predmetima koji su od posebnoga javnog interesa.
- osiguravati činjenična pojašnjenja ili ispravke u vezi predmeta o kojima se izvjestilo u medijima (vidi i stavak 34. iii). Sudska služba za prijam ili glasnogovornik⁸ mogu upozoriti medije na pitanja koja se odnose na predmet o kojem je riječ ili na pravne poteškoće koje su se pojavile, organizirati logistiku rasprava, učiniti neke odgovarajuće praktične pripreme, ponajprije s obzirom na zaštitu osoba koje sudjeluju kao stranke, porotnici ili svjedoci.

43. Sve informacije koje medijima daju sudovi moraju se priopćiti na transparentan i nediskriminacijski način.

44. Pitanje hoće li se dopustiti ulazak TV kamera u sudnicu u neke druge, a ne čisto postupovne svrhe, bio je predmetom širokih rasprava na 2. konferenciji europskih sudaca (vidi stavak 3.) te na sastancima CCJE-a. Neki članovi CCJE-a izrazili su ozbiljnu suzdržanost s obzirom na taj novi oblik javnoga izlaganja rada sudova.

45. Javna priroda sudskih rasprava jedno je od temeljnih postupovnih jamstava u demokratskim društvima. Premda međunarodno pravo i nacionalno zakonodavstvo omogućuju iznimke od načela da se sudski postupak mora odvijati javno, važno je da te iznimke budu ograničene na iznimke koje su dopuštene u skladu s člankom 6.1. ECHR-a.

46. Načelo javnosti postupka podrazumijeva da građani i medijski stručnjaci moraju imati pristup sudnicama u kojima se vode rasprave, ali novija audiovizualna oprema za izvješćivanje daje događajima tako velik utjecaj da u potpunosti mijenjaju pojam javnosti rasprava. To može imati prednosti u podizanju javne svijesti o tome kako se sudski postupci vode i poboljšati sliku pravosudnoga sustava, međutim postoji velika opasnost da prisutnost TV kamera u sudnici ometa postupak i mijenja ponašanje svih koji su uključeni u raspravu (sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika (branitelja), stranaka, svjedoka itd.)

47. Kad dođe do televizijskoga snimanja sudskih rasprava, moraju se upotrebljavati standardne (fiksne) kamere i predsjedavajući sudac mora biti u mogućnosti da odlučuje o

⁸ Vidi zaključke 5. sastanka predsjednika europskih vrhovnih sudova Ljubljana 6. – 8. listopada 1999. stavak 4. na koje je također jasno rečeno da glasnogovornik ne smije davati osobno mišljenje o odluci koja je već izrečena ili o predmetu koji se još vodi.

uvjetima snimanja te da u svakom trenutku može prekinuti snimanje za emitiranje. Te i sve duge potrebne mjere moraju štiti prava uključenih osoba te osigurati korektno vođenje sudskog postupka.

48. Mišljenje osoba uključenih u postupak mora se također uzeti u obzir, ponajprije za neke vrste rasprava koje se odnose na privatne stvari stranaka.

49. S obzirom na osobito jak utjecaj televizijskoga emitiranja te zbog opasnosti tendencije nezdrave znatiželje, CCJE potiče medije da izrade svoje vlastite kodekse profesionalnog ponašanja čiji bi cilj bio osigurati uravnoteženu pokrivenost postupka koji snimaju tako da njihov prikaz bude objektivan.

50. Mogu postojati važni razlozi koji opravdavaju snimanje sudskih rasprava u posebnim slučajevima koji su oštro definirani, npr. u obrazovne svrhe ili da se sačuva evidencija filma o raspravi koja je posebno povijesno važna za buduću uporabu. U takvim slučajevima CCJE naglašuje potrebu zaštite osoba uključenih u sudski postupak, ponajprije osiguranjem da metode snimanja ne naruše ispravno vođenje sudske rasprave.

51. Premda mediji imaju ključnu ulogu u osiguranju prava javnosti na informacije i djeluju, prema riječima Europskoga suda za ljudska prava, kao “pas čuvar (kontrolno tijelo) demokracije”, mediji katkad mogu ometati privatnost osoba, štetiti njihovu ugledu dovođenjem u pitanje presumpcije njihove nevinosti, što su sve djela za koja pojedinci mogu legitimno zatražiti pravnu zaštitu na sudu. Potraga za senzacionalističkim pričama i komercijalnim nadmetanjem medija nosi u sebi opasnost od ekscesa i pogreške. U kaznenim predmetima, optuženici su u medijima katkad javno prikazani kao krivi za kaznena djela ili se pretpostavlja da su krivi, prije nego što je sud njihovu krivnju utvrdio. U slučaju naknadne oslobađajuće presude mediji su već napravili nepopravljivu štetu za njihov ugled i to oslobađajuća presuda ne će izbrisati.

52. Da bi obavili svoju poslove sudovi stoga moraju u skladu s pravnom praksom Europskoga suda za ljudska prava uspostaviti ravnotežu između oprečnih vrijednosti zaštite ljudskoga dostojanstva, privatnosti, ugleda i presumpcije nevinosti, s jedne strane, i slobode na informiranje, s druge strane.

53. Kako je navedeno u zaključcima 2. europske konferencije sudaca (vidi stavak 3.), odgovor kaznenog prava na nepoštivanje osobnih prava (npr. ugleda, dostojanstva i privatnosti) moraju biti ograničena na posve iznimne slučajeve⁹. Međutim, suci imaju dužnost osigurati da se građanske naknade štete dodijele, uzimajući pritom u obzir ne samo štetu koju je imala žrtva, nego i ozbiljnost pretrpljenih povreda i razinu publiciteta koju je prouzročila.

54. Sudovi moraju, u iznimnim slučajevima koji su strogo definirani, da se spriječi svaka optužba za cenzuru, imati pravo poduzeti žurne mjere da se odmah zaustavi teška povreda osobnih prava (npr. ugleda, dostojanstva i privatnosti) oduzimanjem publikacija ili zabranom emitiranja.

⁹ Vidi stavak 28. Akcijskoga plana koji je donesen na Ministarskoj konferenciji o politici masovnih medija (Kijev 10. – 11. ožujka 2005.), kojim je potvrđena potreba pregleda stanja u državama članicama u vezi zakonodavstva o kleveti.

55. Kad se sudac ili sud osporava ili kad se napada od strane medija (ili političkih ili drugih društvenih subjekata putem medija) zbog razloga koji su povezani s pravosuđem, CCJE smatra da se s obzirom na dužnost sudskoga samosuzdržavanja, sudac o kojem je riječ mora suzdržati od reakcija putem istih medijskih kanala. Vodeći računa o činjenici da sudovi mogu ispraviti pogrešne informacije koje su proširene u tisku, CCJE smatra poželjnim da se nacionalna sudbena tijela koriste potporom osoba ili tijela (npr. Višega sudbenog vijeća ili sudačkih druga) koja mogu i koja su pripravna u odgovarajućim slučajevima odmah i učinkovito na takva osporavanja i napade odgovoriti.

D. SHVATLJIVOST, JEDNOSTAVNOST I JASNOĆA JEZIKA KOJI SE UPOTREBLJAVA NA SUDOVIMA U SUDSKIM POSTUPCIMA I U ODLUKAMA

56. Jezik koji se na sudovima upotrebljava tijekom njihovih postupaka i odluka nije samo moćno sredstvo koje im je dostupno pri ispunjavanju njihove obrazovne uloge (vidi stavak 6.), nego je očigledno i izravno "pravo u praksi" za specifične stranke u sporu. Stoga je poželjna shvatljivost, jednostavnost i jasnoća jezika sudova¹⁰.

57. CCJE primjećuje da u nekim europski državama suci vjeruju da veoma kratke presude jačaju snagu presude; u nekim drugim državama suci smatraju svojom obvezom, ili ih na to obvezuju pravo ili praksa, opširno u pisanome obliku objasniti sve aspekte svojih odluka.

58. Bez namjere da se dublje pozabavi predmetom koji je snažno pod utjecajem nacionalnih pravnih stilova, CCJE smatra da je jednostavan i jasan jezik sudaca koristan jer građanima vladavinu prava čini dostupnom i predvidivom i, ako je to potrebno, uz pomoć pravnoga stručnjaka, kako to predlaže pravna praksa Europskoga suda za ljudska prava.

59. CCJE smatra da sudački jezik mora biti koncizan i jednostavan te izbjegavati – ako nije nužno – latinski jezik ili izraze koji su teško razumljivi široj javnosti¹¹. Pravni pojmovi i zakonske odredbe mogu biti dovoljno objašnjene citiranjem zakona ili sudskih presedana.

60. Jasnoća i konciznost, međutim, ne smiju biti apsolutni cilj jer je jednako tako potrebno da suci u svojim odlukama sačuvaju preciznost i cjelovitost obrazloženja. Mišljenje je CCJE-a da zakonodavstvo ili pravna praksa koja se odnosi na obrazloženje presuda moraju osigurati da uvijek postoji određeni oblik obrazloženja i da je ostavljeno dovoljno diskrecijskoga prava sudaču da se odluči na, kad je to dopušteno, usmeno obrazloženje presude (koja se može na zahtjev ili u slučaju potrebe transkribirati iz zabilježenoga zapisa) i/ili na kratko pisano obrazloženje presude (npr. u obliku "*attendu*" stila odluke koji je usvojen u nekim državama) ili na opširno pisano obrazloženje presude u svim slučajevima u kojima upućivanje na utvrđene presedane nije moguće i/ili kad to činjenično obrazloženje zahtijeva. Pojednostavnjeni oblici obrazloženja mogu se

¹⁰ Vidi zaključke 5. sastanka predsjednika europskih vrhovnih sudova Ljubljana 6. – 8. listopada 1999. stavak 1.

¹¹ Vidi zaključke sastanka predsjednika udruga sudaca o temi "Pravosuđe i društvo", Vilnius 13. – 14. prosinca 1999. stavak 1.

primijeniti na naloge, pozive svjedoku (podneske), rješenja (upravne odluke) i druge odluke koje imaju postupovnu vrijednost i koje se ne odnose na temeljna prava stranaka.

61. Važan aspekt dostupnosti pravu, koji je ugrađen u sudske odluke, zastupljen je njihovom dostupnošću široj javnosti¹². U okviru toga cilja CCJE predlaže da barem odluke vrhovnoga suda i druge važne sudske odluke budu besplatno dostupne na internetskim stranicama kao i u tiskanom obliku samo uz naplatu fotokopiranja; potrebno je poduzeti potrebne mjere pri diseminaciji sudskih odluka radi zaštite privatnosti zainteresiranih osoba, ponajprije stranaka i svjedoka.

SAŽETAK PREPORUKA I ZAKLJUČAKA

A. Odnosi sudova s javnošću s posebnim obzirom na ulogu sudova u demokraciji

A.1. Važna je dužnost države svima, još u školi ili na fakultetu, dati građansku nastavu (civic instruction) u kojoj je znatna pozornost posvećena pravosudnome sustavu (vidi stavak 11.).

A.2. Odgovarajući školski ili fakultetski obrazovni programi moraju sadržavati opis pravosudnoga sustava, posjete sudova i aktivno podučavanje sudskih postupaka. Sudovi i udruge sudaca mogu u tom smislu surađivati sa školama, sveučilištima i drugim obrazovnim ustanovama te specifično sudačko viđenje predmeta (judge's specific insight) učiniti dostupnim u nastavnim programima i javnim raspravama (vidi stavak 12.).

A.3. Sudovi moraju sudjelovati u općim okvirnim programima koje organiziraju druge državne institucije i imati aktivnu ulogu u davanju informacija široj javnosti (vidi stavke 14. i 15.).

A.4. U vezi s tim predlažu se sljedeće mjere (vidi stavke od 16. do 19.):

- osnivanje ureda na sudovima zaduženih za usluge prijama i informiranja;
- distribucija tiskanih materijala, otvaranje internetskih stranica u nadležnosti sudova;
- organizacija kalendara obrazovnih foruma i/ili redovitih sastanaka ponajprije građana, organizacija koje imaju javni interes, kreatora politike (donositelja odluka), studenata itd.;
- "programi otvaranja prema društvenoj zajednici" i programi za pristup pravosuđu.

A.5. Sucima se mora dati mogućnost dobivanja specifične izobrazbe koja se odnosi na odnose s javnošću i sudovi također moraju moći zaposliti osoblje koje je posebno zaduženo za vezu s obrazovnim ustanovama (vidi stavak 20.).

A.6. Uloga kojom se koordiniraju različite lokalne inicijative i promiču "programi otvaranja prema društvenoj zajednici" širom zemlje, mora se dati nezavisnome tijelu iz stavaka 37. i 45. Mišljenja br. 1 (2001) (vidi stavak 21.).

¹² Vidi zaključke 5. sastanka predsjednika europskih vrhovnih sudova Ljubljana 6. – 8. listopada 1999. stavak 1.

A.7. Odgovarajuće financiranje koje ne opterećuje operativni proračun sudova mora se sudovima osigurati za poslove kojima se objašnjavaju i čine transparentnim načela i mehanizmi pravne zaštite u društvu kao i troškovi koji se odnose na "programe otvaranja prema društvenoj zajednici" (vidi stavak 22.).

A.8. Državni odvjetnici za dio postupka koji je u okviru njihove nadležnosti moraju pridonositi davanju informacija za javnost (vidi stavak 23.).

B. Odnosi sudova sa sudionicima u sudskome postupku

B.1. CCJE smatra da su, kako bi se poboljšalo razumijevanje uloge pravosuđa, potrebni naponi da se, koliko je to moguće, osigura da su mišljenja koja javnost ima o pravosudnome sustavu ispravna i da odražavaju napore koje čine suci i sudski dužnosnici kako bi zadobili poštovanje i povjerenje javnosti o sposobnosti sudova za obavljanje njihove funkcije. Ta će mjera morati jasno pokazati okvire u kojima pravosudni sustav može djelovati (vidi stavke od 24. do 27.).

B.2. CCJE podupire sve mjere čiji je cilj jačati percepciju javnosti o nepristranosti sudaca te omogućiti da se provodi pravna zaštita (vidi stave od 28. do 32.).

B.3. Takve inicijative mogu uključivati (vidi stavke od 28. do 32.):

- programe izobrazbe nediskriminacijskim i jednakim postupanjem koje organiziraju sudovi za suce i sudsko osoblje (uz slične programe koje organiziraju odvjetnici ili se organiziraju za odvjetnike);
- sudske mogućnosti i mehanizme oblikovane tako da se spriječi svaki dojam o „nejednakosti oružja“;
- postupke oblikovane tako da se spriječi nenamjerna povreda te olakša uključivanje svih zainteresiranih strana u sudski postupak.

C. Odnosi sudova s medijima

C.1. CCJE smatra da bi bilo korisno poboljšati kontakte između sudova i medija (vidi stavak 34.):

- jačanjem razumijevanja njihovih odgovarajućih uloga;
- informiranjem javnosti o prirodi, području primjene, ograničenjima i složenostima sudačkih poslova;
- ispravljanjem mogućih činjeničnih pogrešaka u izvješćima o određenim predmetima.

C.2 Suci moraju imati nadzornu ulogu nad glasnogovornicima suda ili osobljem koje je nadležno za komuniciranje s medijima (vidi stavak 35.).

C.3. CCJE smatra da države moraju poticati razmjene, ponajprije održavanjem okruglih stolova, o pravilima i praksama svake profesije i da bi Vijeće Europe moglo korisno ustanoviti ili poticati takve kontakte na europskoj razini i tako pridonijeti većoj dosljednosti u europskim stajalištima (vidi stavak 36. i stavak 37.).

C.4. Novinarske škole treba poticati da ustanove tečajeve o pravosudnim institucijama i postupcima (vidi stavak 38.).

C.5. CCJE smatra da svaka profesija (sudaca i novinara) mora izraditi pravilnik o postupanju (postupovnik) o svojim odnosima s predstavnicima druge profesije te o izvješćivanju o sudskim predmetima (vidi stavak 39.).

C.6. CCJE predlaže da se ustanovi jedan učinkovit mehanizam, koji bi mogao biti jedno neovisno tijelo, koji bi se bavio problemima prikaza sudskih predmeta od strane medija ili poteškoćama s kojima se susreću novinari u obavljanju svojih informativnih zadataka i koji bi dao opće preporuke za sprečavanje ponavljanja bilo kojih uočenih problema (vidi stavak 40.).

C.7. Potrebno je također poticati uspostavu službe za prijam i informiranje na sudovima pod nadzorom sudaca, kako bi se pomoglo medijima da bolje razumiju rad pravosudnoga sustava (vidi stavke 41. i 42.):

- priopćivanjem sažetih prikaza sudskih odluka medijima;
- davanjem medijima činjeničnih informacija o sudskim odlukama;
- povezivanjem s medijima u vezi rasprava u predmetima koji su od posebnoga javnog interesa.
- osiguravanjem činjeničnih pojašnjenja ili ispravaka u vezi predmeta o kojima se izvijestilo u medijima.

C.8. CCJE smatra da se sve informacije koje medijima daju sudovi moraju priopćiti na transparentan i nediskriminacijski način (vidi stavak 43.).

C.9. CCJE smatra da kad dođe do televizijskoga snimanja sudskih rasprava, moraju se upotrebljavati standardne (fiksne) kamere i predsjedavajući sudac mora biti u mogućnosti odlučivati o uvjetima snimanja i u svakom trenutku moći prekinuti snimanje za emitiranje. Te i sve druge potrebne mjere moraju štititi prava uključenih osoba te osigurati korektno vođenje sudskoga postupka. Osim toga, mišljenje osoba uključenih u postupak mora se također uzeti u obzir, ponajprije za neke vrste sudskih rasprava koje se odnose na privatne stvari stranaka (vidi stavke od 44. do 48.).

C.10. CCJE potiče medije da izrade svoje vlastite kodekse profesionalnog ponašanja čiji je cilj osigurati uravnoteženu pokrivenost postupka koji snimaju tako da njihov prikaz bude objektivan (vidi stavak 49.).

C.11. CCJE smatra da mogu postojati važni razlozi koji opravdavaju snimanje sudskih rasprava za ograničenu primjenu koju određuje sud (npr. u obrazovne svrhe ili da se sačuva evidencija filma o raspravi koja je posebno povijesno važna za buduću uporabu); u takvim je slučajevima potrebno zaštititi osobe uključene u sudski postupak, ponajprije osiguranjem da metode snimanja ne naruše ispravno vođenje sudske rasprave (vidi stavak 50.).

C.12. CCJE smatra da mjere kaznenog prava za nepoštivanje osobnih prava moraju biti ograničene na posve iznimne slučajeve. Međutim, suci imaju dužnost osigurati da se

građanske naknade štete dodijele, uzimajući pritom u obzir ne samo štetu koju je imala žrtva, nego i ozbiljnost pretrpljenih povreda i razinu publiciteta koju je prouzročila. Sudovi moraju, u iznimnim slučajevima, imati pravo poduzeti žurne mjere da se odmah zaustavi teška povreda osobnih prava oduzimanjem publikacija ili zabranom emitiranja (vidi stavke od 51. do 54.).

C.13. Kad se sudac ili sud osporava ili kad se napada od strane medija zbog razloga koji su povezani s pravosuđem, CCJE smatra da se, s obzirom na dužnost sudačkoga samosuzdržavanja, sudac o kojem je riječ mora suzdržati od bilo kakve reakcije putem istih medijskih kanala. Vodeći računa o činjenici da sudovi mogu ispraviti pogrešne informacije koje su proširene u tisku, CCJE smatra poželjnim da se nacionalna sudbena tijela koriste potporom osoba ili tijela (npr. Višega sudbenog vijeća ili sudačkih druga) koja mogu i koja su pripravna u odgovarajućim slučajevima odmah i učinkovito na takva osporavanja i napade reagirati (vidi stavak 55.).

D. Shvatljivost, jednostavnost i jasnoća jezika koji se upotrebljava na sudovima u sudskim postupcima i u odlukama

D.1. CCJE smatra da je poželjna shvatljivost, jednostavnost i jasnoća jezika na (vidi stavke od 56. do 58.).

D.2. CCJE smatra da sudački jezik mora biti koncizan i jednostavan i izbjegavati – ako to nije nužno – latinski jezik ili izraze koji su teško razumljivi široj javnosti¹³. Pravni pojmovi i zakonske odredbe mogu biti dovoljno objašnjene citiranjem zakona ili sudskih presedana (vidi stavak 59.).

D.3. Prema mišljenju CCJE-a sudsko obrazloženje mora uvijek biti precizno i cjelovito, premda pojednostavnjeno obrazloženje može biti primjereno u postupovnim stvarima i suci mogu, kad je to dopušteno, dati svoje obrazloženje usmenim, a ne pisanim putem (s tim da je kasnije, ako se traži, moguć prijepis) (vidi stavak 60.).

D.4. CCJE predlaže da barem odluke vrhovnoga suda i druge važne sudske odluke budu besplatno dostupne na internetskim stranicama kao i u tiskanom obliku samo uz naplatu fotokopiranja; potrebno je poduzeti potrebne mjere pri diseminaciji sudskih odluka radi zaštite privatnosti zainteresiranih osoba, ponajprije stranaka i svjedoka (vidi stavak 61.).

¹³ Vidi zaključke sastanka predsjednika udruga sudaca o temi "Pravosuđe i društvo", Vilnius 13. – 14. prosinca 1999. stavak 1.